

EINDRAPPORTAGE: SPIN VAN HET JAAR 2011, DE LABYRINTSPIN *AGELENA LABYRINTHICA*

Peter J. van Helsdingen

EIS-Nederland, Postbus 9517 2300 RA Leiden (helsdingen@naturalis.nl)

ABSTRACT

Final report: Spider of the Year 2011, the Labyrinth Spider *Agelena labyrinthica*.

For the European project “Spider of the Year 2011” *Agelena labyrinthica* (Clerck, 1757), the Labyrinth Spider had been selected. The public was made aware of the project by means of a press release which led to short notes in journals and newspapers as well as in a nature program on the radio. All data sent in for the project are summarized and mapped. Other sources were used as well, such as the collection of the Natural History Museum Naturalis in Leiden and records sent by many people to a popular site for recording species in the Netherlands. The species seems to be common in most of the Netherlands but rare in the northern provinces.

Key words: distribution, habitat, public awareness

INLEIDING

In de vorige aflevering werd aangekondigd dat er aan het eind van het jaar een verslag zou worden gemaakt van de nieuwe verspreidingsgegevens voor *Agelena labyrinthica* die naar aanleiding van de oproepen zijn binnengekomen. Zoals toen al gemeld was de respons groter dan verwacht, een verwachting die ik vooral baseerde op mijn ervaring met dit project in voorgaande jaren. Deze soort sprak mensen blijkbaar erg aan en werd herkend, men had hem vaak gezien en wist nu eindelijk wat het was. En het heeft natuurlijk ook erg geholpen dat de pers, er op geattendeerd via een persbericht, aandacht aan het project heeft gegeven. Verschillende natuurborden namen het persbericht over en in Vroege Vogels kwamen we op zondagmorgen aan bod. Veel mensen hebben daarop gereageerd. Toch blijft het merkwaardig dat in vorige jaren er op dezelfde manieren aandacht werd gevraagd, maar dat daar nauwelijks respons op kwam. Lag het dan misschien aan de foto waarop deze fraaie spin heel goed was te zien?

REACTIES

Een van de doelstellingen van het project “Spin van het jaar” is om aandacht te vragen voor de spinnen als groep van organismen. Promotie van de diergroep en mogelijkheid voor educatieve doeleinden. Via de verschillende media is dat goed gelukt.

Er kwamen naar aanleiding daarvan reacties binnen van 34 personen, die vaak nauwkeurig beschreven op welke plek in hun omgeving deze spinnensoort voorkwam. Vaak werd gemeld of er in vorige jaren ook exemplaren waren gesignaleerd en volgde er nog een verdere uitwisseling van gegevens. Soms bleken mensen ondanks een flinke angst voor spinnen toch een foto te hebben gemaakt.

PLAATS VAN VOORKOMEN

Zoals we al wisten is *Agelena labyrinthica* een algemene soort, maar dat wil niet zeggen dat je hem overal tegenkomt. Er blijkt een voorkeur te bestaan voor plekken die wat hoger in de vegetatie liggen. Heggen en struiken worden veelvuldig genoemd en van klimop wordt ook regelmatig gebruik gemaakt. Af en toe bouwt de labyrinthspin zijn web in wat lagere vegetatie en dan loopt de woon-vluchtbuis meestal uit in een kuil in de grond. Het web is heel erg driedimensionaal: een trechterweb met een lange gang en boven de trechter nog een wirwar van draden, die misschien wel een dubbelfunctie hebben door zowel het vlakke deel van het web omhoog te houden en ook insecten boven het web naar omlaag te sturen.

Veel foto's werden meegestuurd, vaak van de spin in de opening van de trechterbuis, maar ook foto's van heggen en struikplantsoenen met een groot aantal webben. Soms sprak men van kolonies en dat is ook het beeld dat mij zelf is bijgebleven van waarnemingen in de stedelijke omgeving. Blijkbaar zwermen de jonge dieren niet ver uit en vormt het einde van de heg of struikplantsoen een flinke barrière.

Een aanzienlijk deel van de waarnemingen kwam uit stedelijke omgeving, wat natuurlijk de plaats is waar men dagelijks loopt en waarneemt. Daar kwamen ook de waarnemingen van grotere aantallen webben vandaan in heggen en struikvakken langs wegen en in parken. Waarnemingen in het buitengebied betroffen meestal solitaire exemplaren. Deze soort lijkt het zowel in stedelijke omgeving als in het buitengebied goed te doen. In het buitengebied is geen duidelijke voorkeur voor biotoop af te leiden uit de ingestuurde gegevens. In de duinen worden de webben op droge hellingen gevonden en op heideterreinen lijkt er een voorkeur te bestaan voor droge heidevegetaties, maar nattere gebieden worden niet geschuwd.

Agelena labyrinthica: in opening van de woonbuis, zwervend mannetje, webben in een heg. Foto's vanaf links boven met de wijzers van de klok mee: Jinze Noordijk, Gerard Keizer, Anita de Klerk, Henny Pen-de Jong.

Het verspreidingspatroon is sterk afhankelijk van de wijze van verspreiden van de jonge dieren. Naast lopen bestaat er voor spinnen de mogelijkheid om zich via "ballooning" te verplaatsen, ongestuurd en riskant. Landing op een ongelukkige plaats is heel goed mogelijk. Literatuur over dit verplaatsingsmechanisme vermeldt altijd dat vooral baldakijnsponnen (Linyphiidae) van deze techniek gebruik maken, zowel jonge als oude dieren. Er is veel onderzoek verricht aan dit verschijnsel (Glick 1939; Greenstone et al. 1987; Holzapfel et al 1969). Naast Linyphiidae worden Araneidae, Tetragnathidae, Thomisidae, Philodromidae, Lycosidae en Oxyopidae genoemd, en incidenteel soorten uit andere families (Clubionidae, Gnaphosidae, Pisauridae, Eresidae, Atypidae, Cyrtacheniidae). Agelenidae heb ik nooit in de categorie van ballonvaarders genoemd zien worden.

BESCHIKBARE GEGEVENS

De andere doelstelling van het project was het verzamelen van verspreidingsgegevens van deze soort, waarover maar weinig uit de literatuur bekend was. Dat is een algemeen bekend nadeel van algemene soorten. Men besteedt er geen aandacht meer aan en zal een vondst niet vermelden, tenzij in een samenvattend verslag van een inventarisatie van een gebied. Dankzij dit eenvoudige onderzoekje is onze kennis over de verspreiding zeker weer toegenomen.

Op de kaart (fig. 1) zijn alle mij nu bekende gegevens ingevoerd. Dat zijn gepubliceerde gegevens (zie Van Helsdingen 2011), materiaal aanwezig in de collectie van Naturalis, de nu in het kader van het project aangeleverde waarnemingen, en vermeldingen op Waarneming.nl wanneer die voldoende betrouwbaar leken. Waarneming.nl is een relatief zwak medium vanwege de geringe controlemogelijkheden. Voor een zeer karakteristieke spin zoals de Labyrintspin is een vergissing minder waarschijnlijk, en wanneer de waarneming dan bovendien nog vergezeld gaat van een foto is gebruik naar mijn mening wel gerechtvaardigd. Mijn terughoudendheid stoelt vooral op diverse hoogst onwaarschijnlijke vermeldingen van onwaarschijnlijke plaatsen van andere soorten, die blijkbaar zonder terughoudendheid worden opgenomen en nooit worden verwijderd. De

Fig. 1. Verspreidingskaart van *Agelena labyrinthica* in Nederland. □ = gepubliceerde- en collectiegegevens, • = nieuwe waarnemingen.

dataset krijgt daardoor een grijs karakter van niet kritiekloos te volgen meldingen. De genoemde categorieën zijn met verschillende symbolen op de kaart aangegeven.

VOORLPIGE CONCLUSIE

In Nederland is de Labyrintspin vrij algemeen, hoewel uit de noordelijke provincies (Groningen, Friesland, Drenthe en de kop van Noord-Holland, inclusief de waddeneilanden) het aantal waarnemingen laag was en blijft. Ik hoop dat men ook in de komende jaren gegevens over deze soort zal blijven insturen.

DANKZEGGING

De volgende personen hebben gereageerd op de oproep via de media (Vroege Vogels Radio, dagbladen, lokale pers) of voerden gegevens in op Waarneming.nl en ik dank hen langs deze weg voor de moeite die zij hebben genomen: Theo Aaldijk, Fenneken Anneveld-van Wesel, Ingrid Arend, Wim Bakker, Daniel Benders, Marion Blok, Gerard Blokhuis, Peter de Boer, Menno van den Bos, Ria van Boxel, John & Hanneke Broenland, J.L. Brummer, Ineke Buisman, J.A.C. Clark, Christa Deeleman, Jurrien van Deijk, Niels Jan Dek, Marga Dik, Mieke Edens, Anja Edwards, Mirjam van Efferen, Caroline Elfferich, Albert Fopma, K. Frissen, Thys Fijen, Coen Gabriels, Robert Heemskerk, H. Henderson, Margo van Heummen, Elly van der Heijden, Johan Horst, Gerard Keizer, Peter Kersten, Alice Kessels, Ger Klaus, Ineke Klaver, Anita de Klerk, Neely Kok, H.B. Koster, Anne Krediet, Geert de Lange, Henk Langeveld, Jan van der Linden, Theo Linders, Jacqueline Meeuwis, Evert Meijer, Violet/Remco, Angela Mundi, Ed Nieuwenhuys, Jinze Noordijk, Henny Pen-de Jong, Anthonie Stip, Michiel Sytsma, Gerrian Tacoma, Catherine Tadema-Nuijt, Sientje Verberne, Philia Verdouw, Jan Wessels, Jack Windig.

LITERATUUR

Waarneming.nl – <http://waarneming.nl/index.php>

Glick, P. A. 1939. The distribution of insects, spiders, and mites in the air. – Technical Bulletin of the United States Department of Agriculture 673: 1-150.

Greenstone, M.H., C.E. Morgan & A.-L. Hultsh 1987. Ballooning spiders in Missouri, USA, and New South Wales, Australia: Family and mass distributions. – The Journal of Arachnology 15: 163–170.

Helsdingen, P.J. van 2011. Catalogus van de Nederlandse spinnen. – <http://www.naturalis.nl/spinnen> [Versie 2011.1]

Holzäpfel, E. P. & B.D. Perkins Jr. 1969. Trapping of air-borne insects on ships in the Pacific, part 7. – Pacific Insects 11: 455-476.

